

Vabariigi Valitsuse määruse
„Haavakannu looduskaitseala moodustamine ja kaitse-eeskiri” eelnõu
SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Looduskaitseseaduse § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord. Eelnõukohase määrusega muudetakse olemasoleva kaitstava loodusobjekti tüüpi – hoiualast ja kahest püsielupaigast moodustatakse looduskaitseala ja kehtestatakse kaitse-eeskiri. See on vajalik, et tagada Haavakannu looduslal olevate väärtuste kaitse. Lisaks arvatakse laanemetsade kaitseks loodusalaga piirnev riigimets täiendavalt kaitse alla.

Kaitseala asub Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas Aruküla, Kannastiku ja Veadla külas ning Väike-Maarja vallas Eipri ja Raeküla külas.

Haavakannu looduskaitseala (edaspidi *kaitseala*) moodustatakse Vabariigi Valitsuse 15. septembri 2005. a määrusega nr 237 „Hoiualade kaitse alla võtmine Lääne-Viru maakonnas” kaitse alla võetud Haavakannu hoiuala, keskkonnaministri 13. jaanuari 2005. a määrusega nr 1 „Metsise püsielupaikade kaitse alla võtmine” kaitse alla võetud Raeküla metsise püsielupaiga ja keskkonnaministri 14. juuli 2006. a määrusega nr 52 „Lendorava püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri” kaitse alla võetud Linkaevu lendorava püsielupaiga põhjal. Selles osas ei võeta määrusega kaitse alla uut ala, vaid muudetakse olemasoleva kaitstava loodusobjekti tüüpi, täpsustatakse välis- ja vööndite piire ning kehtestatakse kaitse-eeskiri. Kaitsealaga liidetakse moodustatav Raeküla looduskaitseala, mille kaitse alla võtmise menetlus algatati keskkonnaministri 12. detsembri 2017. a käskkirjaga nr 1-2/17/1204 „Täiendavate salu- ja laanemetsade looduskaitsealade kaitse alla võtmise ja kaitse-eeskirja menetluse algatamine”.

Eelnõukohase määrusega muudetakse looduskaitseseaduse § 13 lõike 1 alusel olemasoleva kaitstava loodusobjekti tüüpi, võetakse täiendavalt kaitse alla seni ebapiisavalt kaitstud laanemetsi ja kehtestatakse kaitse-eeskiri. Muudatuse on tinginud vajadus tagada paremini Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi nr 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50; edaspidi *loodusdirektiiv*) I lisa nimetatud metsaelupaigatüüpide ja poollooduslike rohumaade ning seal esinevate kaitsealuste liikide kaitse. Samuti on muudatus vajalik, et tagada laanemetsade kaitse. Muudatustega viiakse kaitseala välispiir vastavusse tegelike loodusväärtustega. Moodustatav kaitseala hõlmab täielikult Natura võrgustikku kuuluva Haavakannu loodusala. Laanemetsade kaitseks täiendavalt kaitse alla võetud osa (Laanemetsa sihtkaitsevöönd) loodusalasse ei kuulu.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti kaitse planeerimise spetsialist Liggi Namm (tel 325 8404, e-post liggi.namm@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti kaitse planeerimise juhtivspetsialist Riina Kotter (tel 325 8404, e-post riina.kotter@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õiguseksperdiisi on teinud Keskkonnaameti üldosakonna peajurist Lüüli Junti (tel 680 7435, e-post lyyli.junti@keskkonnaamet.ee) ja Kristina Parnaul-Ollik (tel 521 5500, e-post kristina.parnaul@mail.ee). Keskkonnaministeeriumi kontaktisik eelnõu ministeeriumite vahelisel kooskõlastamisel ja kinnitamisel on Marika Erikson (tel 626 2880, e-post

marika.erikson@envir.ee). Ekspertdihinnangu on andnud Roman Djomin, keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu

2.1. Kaitse-eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Kaitseala kaitse-eesmärk on kaitsta maastikuilmet, metsaökosüsteemi, poollooduslikke kooslusi ning haruldasi, ohustatud ja kaitsealuseid liike.

Kaitsealal kaitstakse loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüüpe kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210*), liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*), puisniidud (6530*), vanad loodusmetsad (9010*), vanad laialehised metsad (9020*) ja rohunditerikkad kuusikud (9050). Sulgudes on siin ja edaspidi kaitstava elupaigatüübi koodinumber vastavalt loodusdirektiivi I lisale. Tärniga (*) on tähistatud esmatähtsad elupaigatüübid.

Taimeliikidest on kaitse-eesmärgiks loodusdirektiivi II lisas nimetatud kaunis kuldking (*Cypripedium calceolus*) ning direktiivis käsitlemata liigid rohekas õõskeel (*Coeloglossum viride*), punane tolmpoa (*Cephalanthera rubra*) ja harilik kopsusamblik (*Lobaria pulmonaria*). Kaunis kuldking kuulub II kaitsekategooriasse ja on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku kategooria järgi ohulähedane liik. Rohekas õõskeel kuulub I kaitsekategooriasse ja on punase raamatu nimestiku järgi äärmiselt ohustatud. Punane tolmpoa kuulub II kaitsekategooriasse ja on ohualdis ning III kaitsekategooria liik harilik kopsusamblik on ohulähedane liik.

Kaitse-eesmärgiks on kaitsta metsist (*Tetrao urogallus*) ja tema elupaiku. Metsis on nimetatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi nr 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.01.2010, lk 7–25; edaspidi *linnudirektiiv*) I lisas. Metsis kuulub II kaitsekategooriasse ja on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku kategooria järgi ohualdis liik.

Vastavalt looduskaitseseaduse §-le 7 on kaitseala kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelistest lepingutest tulenev kohustus ning linnu- ja loodusdirektiivi rakendamine. Haavakannu looduskaitseala kaitse alla võtmise eelduseks on alale eesmärgiks seatud väärtuste ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik ja esteetiline väärtus ning loodusdirektiivi rakendamine.

Haruldased ja ohustatud metsa- ja niidukooslused. Haavakannu looduskaitsealal on kaks niiduelupaigatüüpi ja kolm metsaelupaigatüüpi, mis on haruldaste ja ohustatutena lisatud loodusdirektiivi I lissasse ning osaliselt märgitud esmatähtsate elupaikadena, mille kaitse tagamisel on Euroopa Liidul ja selle liikmesriikidel eriline vastutus. Loodusdirektiivis nimetatud elupaigatüübid on intensiivse põllu- ja metsamajanduse tõttu muutunud Euroopa boreaalses piirkonnas haruldaseks ja seetõttu on ohustatud ka paljud antud kooslustega seotud liigid, kes kasutavad neid elupaigana või toitumisalana. Poollooduslikud kooslused on olulised liigirikkuse kandjad. Kuna need säilivad vaid mõõduka inimõju (niitmine, karjatamine) tingimustes, on nende püsijäämine ohustatud. **Kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210*)** on olulised käpaliste kasvukohad. Peamiselt leidub neid Lääne-Eesti madalikul ja läänesaartel ning Põhja-Eesti lavamaal. **Liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*)** on levinud üle Eesti lubjavaeste liiv- ja liivsavimuldadega aladel. Iseloomulik on soontaimede liigirikkus. **Puisniidud (6530*)** on Eesti liigirikkaimad kooslused. Kõige suuremad ja väärtuslikumad puisniidud paiknevad Lääne-Eestis ja Lääne-Eesti saartel. Liigirikkus on tingitud puisniitude

mosaiiksusest: lagedamad alad vahelduvad väikeste hõredate puudetukkade ja põõsastega. Puisniidud on olulised haruldaste ja ohustatud liikide elupaigad. Neid ohustab niitmise lakkamine, mistõttu ala võsastub ja metsastub.

Metsakooslustest on alal valdavad laanemetsad, mis on viljakal mullal kasvavad jänesekapsa ja sinilille kasvukohatüübi metsad. Peamiselt on need kuusikud, kus kasvavad ka haavad, kased, tammed ja männid. Osa laanemetsadest on jäänukid varasematest taigametsadest, osa on kujunenud kunagistest tamme-segametsadest. Haavakannu looduskaitseala laanemetsadele on iseloomulik suhteliselt suur tammede osakaal. Osa sealsetest laanemetsadest on kujunenud puisniitude kinnikasvamisel. Vanad laanemetsad on olulised bioloogilise mitmekesisuse kandjad. Laanemetsad on kõrge boniteediga (Ia–II) metsad, mistõttu on eriti suur huvi nende majandamiseks. Seetõttu on nende peamiseks ohuteguriks metsaraie.

Metsaelupaigatüübid on peamiselt ohustatud raietest, aga ka kuivendusest. **Vanad loodusmetsad (9010*)** on vähese inimõjuga looduslikud metsad, aga ka looduslikult uuenenud põlendike alade noored metsad. Eestis kuuluvad sellesse tüüpi nii okas-, sega- kui ka lehtmetsad, mis ei kuulu vanade laialehiste või rohunditerikaste kuusikute hulka. Vanad loodusmetsad on elupaigaks paljudele ohustatud liikidele, eriti sammaltaimedele, seentele ja selgrootutele loomadele, peamiselt mardikatele. **Vanad laialehised metsad (9020*)** on jäänukid aastatuhandetetagusest soojemast ja niiskemast kliimast. Need asuvad sageli lainjatel moreenitasandikel, oosidel ja kõrgendikel, kus muld on toitainete poolest rikas ning kogu aasta veega hästi varustatud. Palju on lamapuitu ja õõnsustega puid, mis on hea elupaik haruldastele ja ohustatud sambliku-, seene-, putuka- ja linnuliikidele. **Rohunditerikkad kuusikud (9050)** asuvad toitainerikka mullaga maapinnalähedase põhjaveega aladel, mis on sageli reljeefi madalamates osades, jäärakutes ja nõlvade jalamil. Valitsev puuliik on kuusk. Sageli kaasnevad laialehised liigid, mille osatähtsus võib kohati olla küllalt suur.

Kaunis kuldking on Euroopa kõige suurema õiega orhideeliik. Euroopas ulatub selle liigi levila Suurbritanniast ja Skandinaaviast üle Põhja- ja Kesk-Euroopa Kirde-Hispaania ja Põhja-Itaaliani. Lubjalembese liigina on Eestis kauni kuldkinga kasvukohad peamiselt Lääne-, Kesk- ja Põhja-Eestis, harva Lõuna-Eestis. Keerulise sigimisbioloogia ja aastatepikkuse algarengu tõttu on paljunemisikka jõudmisel liik jäänud püsima eelkõige inimtegevusest vähem häiritud vanemates metsades. Kuldkingale sobivad kasvukohaks ka puisniidud. Metsataimena ohustab kuldkinga kasvukohti esmalt metsade raiumine. Eelkõige ohustavad uuendusraied ja sellised võtted teistes raieviisides, mille käigus rikutakse masinatega mullapinda, sh metsamaterjali ja raiejätmete koondamisel, kokku- ja väljaveol, või jäetakse raiejätmed kuldkinga kasvukohale. Lagedale jäänud taimede õitsemist ohustavad hilised öökülmad juunis. Raiele järgneb kiiresti võsa pealetung, millega kuldking ei suuda konkureerida. Kuldkingale ei sobi täisvarju tingimused ega lagedad alad. Kõige soodsamates kasvupaikades jõuab taimedeni veerand täisvalgusest. (Kauni kuldkinga (*Cypripedium calceolus*) kaitse tegevuskava eelnõu, Tiiu Kull, Aat Sarv, 2011.)

Rohekas õõskeel on orhideeliik, mis levib laialdastel aladel Euraasias ja Põhja-Ameerikas. Eestis on taim levinud vaid Hiiu-, Lääne-, ja Lääne-Virumaal. Meil on seda taime leitud madala taimestuga niitudel ja kadastikes, enamasti lubjarikkal pinnasel. Mujal maailmas on kasvukohad aga väga erinevad: happelise pinnasega soodest mäestikurohumaadeni. Rohekas õõskeel on Eestis drastiliselt vähenenud, samuti väheneb liigi areaal väljaspool mäestikke ja põhjaalasiid mitmel pool maailmas. Rohekat õõskeelt ohustab niitude hooldamata jätmine. Erinevalt paljudest meie teistest niiduliikidest ei ole rohekas õõskeel eriti tundlik valgustingimuste halvenemisele (nt kadastiku pealetung). Kuna rohekas õõskeel on suhteliselt

lühiealine ja tema püsijäämine sõltub seemnelisest paljunemisest, ei suuda ta püsima jääda tiheda kulu ja rohukamaraga aladel. (Roheka õdskeele (*Dactylorhiza viride* (L.) R.M.Bateman, Pridgeon et M.W.Chase syn. *Coeloglossum viride* (L.) Hartm.) kaitse tegevuskava eelnõu, EMÜ Põllumajandus- ja Keskkonnainstituut, 2009.)

Punane tolmphea on mitmeaastane rohttaim, mida leidub peamiselt Euroopas, kuid see levib ka idas Iraanini ja lõunas Põhja-Aafrikasse. Arvukamalt kasvab punane tolmphea Lõuna- ja Kesk-Euroopas. Eestis leidub seda läänesaartel, Lääne-Eesti mandriosas ja Pandiveres. Lõuna-Soomes on liigi levila põhjapiir. Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi on punane tolmphea ohualdis. Lubjalembese liigina kasvab punane tolmphea peamiselt loometsades, Pandiveres salumetsades. Kasvamiseks eelistab poolvarju, harva leidub ka lagedal. Punase tolmphea suurim ohutegur on elupaikade kinnikasvamine nii võsastumise kui ka metsa järelkasvu või teise rinde tihenemise tõttu. Veel ohustab liiki tallamine ja lageraie. (Sugukond kápalised (*Orchidaceae*) kaitse tegevuskava eelnõu, Tiiu Kull jt, 2014.)

Harilik kopsusamblik on laia levikuga, suur, lehtja tallusega epifüütne samblik. Harilik kopsusamblik levib nii Euroopas, Aasias, Põhja-Ameerikas kui ka Aafrikas, eelistades niiskeid elupaiku, eriti mereäärseid alasid. Eestis eelistab kopsusamblik kasvukohana laialehiseid metsi, kuuse-segametsi, lodumetsi, puisniitusid, vanu parke, kuid võib asuda ka rabastuvates metsades. Sagedamini on teda leitud haava-, tamme-, jalaka- ja sarapuutüvedelt, okaspuudest aga kuuselt. Kõige rohkem teadaolevaid leiukohti on Kirde- ja Edela-Eestis. Paljudes Euroopa riikides (Ungari, Poola, Saksamaa, Šveits, Taani jt) on harilik kopsusamblik õhusaaste või sobivate metsade puudumise tõttu kas hävinenud või on arvukus tugevasti vähenenud. E-Elurikkuse andmetel hariliku kopsusambliku arvukus Eestis väheneb. Peamised ohutegurid on keskkonnamürgid, õhusaaste, hapestumine, puuliikide osakaalu muutmine metsades, metsade vanuse muutumine (vanade metsade ja suurte puude kadumine) ning lageraied.

Metsis on Euroopa suurim kanaline. Ta on levinud ühtlaselt Euraasia boreaalsetes metsades Skandinaaviast kuni Ida-Siberini. Lääne- ja Kesk-Euroopas on levik fragmenteerunud peamiselt mägedes asuvate põliste metsade kohatise leviku, aga ka elupaikade kadumise tõttu (Storch, 2007). Eestis elab valdav osa metsistest Vahe-Eestis ja Alutaguse piirkonnas, s.o Ida-Viru, Harju, Järva, Rapla, Pärnu ja Lääne-Viru maakonnas. Metsis on Eestis paikne lind, kes Eesti Ornitoloogiaühingu andmetel veedab olulise osa ajast kuni 3 km kaugusel mängupaigast. Metsise mängupaigad asuvad Eestis suuremate või väiksemate rabade ümbruse männikutes, kus metsa vanus on kõige sagedamini 80–130 aastat. Talveperioodil elavad metsised sageli keskealistes männikutes. Pesitsusperioodil viibib emalind koos poegadega raba servaalade loodusemetsades, kus leidub palju mustikaid. Metsamajanduse planeerimisel on eriti tähtis säilitada võrgustik hästitoimivate mängualade vahel koos pesitsus- ja toitumisaladega. Suurimad ohutegurid metsisele on elupaikade killustumine, lageraie, kuivendus (põhjustab elupaiga kvaliteedi langust), kisklus, aga ka häirimine inimese poolt (Metsise (*Tetrao urogallus* Linnaeus) kaitse tegevuskava, Tiit Randla jt, 2015.).

Loodusdirektiivi rakendamine. Loodusdirektiivi ülesanne on kaitsta ohustatud liike ja nende elupaiku ning aidata kaasa looduse mitmekesisuse säilimisele ja taastamisele. Loodusdirektiivi artikkel 6 punkti 1 kohaselt tuleb liikmesriikidel kehtestada vajalikud kaitsemeetmed direktiivi lisades nimetatud elupaigatüüpide ning liikide ja nende elupaikade kaitseks, mis vastavad nende elupaigatüüpide ja liikide ökoloogilistele nõudlustele. Osa alast kuulub Haavakannu loodusala üle-euroopalisse kaitsealade võrgustikku Natura 2000. Loodusala eesmärk on loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüüpide ja II lisas nimetatud liikide elupaikade kaitse. Kaitse eesmärkideks seatud elupaigatüüpide kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210*),

liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*), puisniidud (6530*), vanad loodusmetsad (9010*), vanad laialehised metsad (9020*) ja rohunditerikkad kuusikud (9050) ning kauni kuldkinga kaitse on ühtlasi ka Eesti riigi rahvusvaheliseks kohustuseks.

Lisaks kaitse-eesmärgiks seatud liikidele on Haavakannu looduskaitseala oluline teiste haruldaste ja ohustatud liikide kaitseks. Samas pole nende kaitse-eesmärgiks seadmine vajalik, sest eesmärgiks seatavate katusliikide ja -elupaikade kaitseks kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse. See tähendab, et kaitsekorra väljatöötamisel on lähtunud kaitse-eesmärgina loetletud liikide ja koosluste ökoloogilistest nõudlustest. Seeläbi tagatakse kaitse kõikidele liikidele, kelle elupaigaks on kaitse-eesmärgiks olev kooslus või ka neile liikidele, kelle elupaigalised eelistused sarnanevad eesmärgina loetletud katusliikide omadega. Kaitseala kaitse-eesmärgiks on seatud need kooslused ja kaitsealused liigid, kelle kaitse jaoks on tegemist esindusliku ja soodsa seisundi säilitamiseks olulise esinemisalaga. Kaitse-eesmärgiks on seatud ka need liigid, kelle kaitse sellel alal on loodus- või linnudirektiivist tulenev rahvusvaheline kohustus või kelle soodsa seisundi säilimiseks pikaajaliselt (säilimiseks pikas perspektiivis) ei piisa ainult isendikaitsest. Teisi kaitsealuseid liike ei ole kaitsekorra määramisel aluseks võetud, kuid nende puhul on arvestatud, et eesmärgiks seatavate katusliikide ja koosluste alusel kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse. Kaitse-eeskirjas sätestatud kaalutusõiguse teostamisel sisustatakse nende liikide puhul kaitse-eesmärgi saavutamist (LKS § 14 lg 2) LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse kaudu. Teiste sõnadega tuleb nende liikide puhul kaitseala valitseja nõusolekul lubatud tegevusteks ja kaitseala valitseja nõusolekuta keelatud tegevusteks nõusolekut andes arvestada, et kavandatud tegevus ei oleks vastuolus LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse põhimõtetega. Isendikaitse väldib konkreetsete isendite surmamist, kahjustamist ja hävitamist, kuid ei taga nende liikide elupaikade säilimist sellises mahus, et oleks tagatud nende liikide püsiv pikaajaline säilimine nende levikualal.

Haavakannu looduskaitseala elustik on rikas haruldaste, ohustatud ja kaitstavate liikide poolest. Lisaks üpris suurele liikide arvule on tähelepanuväärne ka liigilise koosseisu mitmekesisus eri süstemaatiliste rühmade osas. Liigilise mitmekesisuse suurt väärtust Haavakannu looduskaitsealal märgib ka kahe mikrosambliku liigi (*Eopyrenula sp* ja *Agonimia sp*) esmaleiud Eestis (Suija ja Jüriado, 2003). 2003. aastal tehti rootslaste juhitud LIFE projekti käigus Virumaa tammikutes seente, sammalde, samblike ja putukate inventuur. Selle tulemuste järgi leiti Haavakannu looduskaitsealalt II kaitsekategooria liigid must limasamblik (*Collema nigrescens*) ja ruske nuisamblik (*Sclerophora coniophaea*) ning III kaitsekategooria liigid sile neersamblik (*Nephroma laevigatum*), harilik neersamblik (*Nephroma parile*), haavataardsamblik (*Leptogium saturninum*), puna-näsasamblik (*Lecidea erythrophaea*). Samuti avastati alalt seeneliik *Botryobasidium medium*, mille leiukohti seni oli Eestis teada vaid üks (Alam-Pedjal). 2003. aastal tehtud inventuuri andmed ei kajastu keskkonnaregistris, sest pole teada liikide täpsed (GPS-koordinaadiga) leiukohad.

Keskkonnaregistris on registreeritud ka II kaitsekategooria liigi väikese käopõlle (*Listera cordata*) ning III kaitsekategooria liikide rukkiräägu (*Crex crex*), laanepüü (*Tetrastes bonasia*), vööthuul-sõrmkäpa (*Dactylorhiza fuchsii*), hariliku käoraamatu (*Gymnadenia conopsea*), suure käopõlle (*Listera ovata*), sulgja õhiku (*Neckera pennata*), pruunika pesajuure (*Neottia nidus-avis*) ja kahelehise käokeele (*Platanthera bifolia*) leiukohad. Nimetatud liikide kaitse-eesmärgiks seadmine pole vajalik, sest eesmärgiks seatavate katusliikide ja -elupaikade kaitseks kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse.

Kaitsealuste liikide korral, keda pole kaitse-eesmärgiks seatud, tuleb arvestada, et kaitseala valitseja võib tuginedes LKS § 55 sätestatud isendikaitse sätetele seada lisaks kaitse-eeskirjas toodud piirangutele liigispetsiifilisi tingimusi, mis on vajalikud isendikaitseks.

2.2. Kaitse alla võtmise otstarbekus

Osa Haavakannu looduskaitseala territooriumist on kaitse alla võetud hoiualana Vabariigi Valitsuse 15. septembri 2005. a määrusega nr 237 „Hoiualade kaitse alla võtmine Lääne-Viru maakonnas”. Vastavalt määruse § 1 lõike 1 punktile 2 on Haavakannu hoiuala kaitse-eesmärgid lubjavaesel mullal asuvate liigirikaste niitude (6270*), puisniitude (6530*), vanade laialehiste metsade (9020*) ja rohunditerikaste kuusikute (9050) kaitse ning II lisas nimetatud liigi kauni kuldkinga kasvukoha kaitse. 2009. aasta metsainventuuri käigus leiti alalt ka elupaigatüübile vanad loodusmetsad (9010*) vastavad metsaalad, mis lisatakse looduskaitseala kaitse-eesmärkide hulka. Kaitseala laienduse alal asuvad kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210*), mistõttu ka see elupaigatüüp lisatakse looduskaitseala kaitse-eesmärkidesse. Pärast 2005. aastat on kaitsealal registreeritud olulised roheka õõskeele, punase tolmea ja hariliku kopsusambliku kasvukohad. Need liigid ja püsielupaiga looduskaitsealaga liitmise tõttu ka metsis lisatakse looduskaitseala kaitse-eesmärkide hulka. Kaitse-eesmärkide saavutamiseks on oluline ala jätkuv kaitse all hoidmine ja kaitsekorra täpsustamine.

Üle 10% Haavakannu looduskaitsealast moodustavad poollooduslikud kooslused, peamiselt puisniidud. Poollooduslike kooslusi on inventeeritud mitme inventuuri käigus. Järgnevalt on esitatud viimaste aastate inventeerimised: 2010. aastal Mati Kose kaitsekorralduskava koostamise käigus, 2012. aastal Tõnu Laasi Keskkonnaametist ja Peedu Saar Tartu Ülikoolist, 2014. aastal Kristiina Jürisoo ja Liggi Namm Keskkonnaametist, 2015. aastal Marje Talvis OÜ-st Metsaruum ning 2017. aastal Sirje Azarov OÜst Consultare. Suured puisniidualad asuvad kaitseala kirdeosas, kus juba aastaid on hooldatud umbes 130 ha niite. Kaitseala kesk- ja idaosas asuvad väiksemad puisniidualad, mida osaliselt hooldatakse ja osaliselt veel taastatakse. Lisaks puisniitudele asuvad kaitsealal ka kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210*), liigirikad niidud lubjavaesel mullal (6270*) ja üks väike (u 0,5 ha) aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidule (6510) vastav kooslus. Suurem osa kaitseala poollooduslikest kooslustest on väga kõrge (A) või kõrge (B) esinduslikkusega. Kaitseala niidud on olulised kaitse-eesmärgiks seatud ja teiste kaitsealuste taimeliikide kasvukohad.

Umbes 85% Haavakannu looduskaitsealast on kaetud metsaga, millest üle 96% on laanemetsad. Kaitseala metsad on peamiselt sinilille kasvukohatüübi nii leht- kui okaspuupuistud. Kuna paljud metsad on kujunenud endistest puisniitudest, kasvab metsades suhteliselt palju ka laialehiseid puud, peamiselt tamme. Kaitseala metsadest ligikaudu 1/5 on Euroopas väärtustatud elupaigatüübid. Ulatuslikumad metsainventuurid tehti 2009. (Janar Karakatsh, Reijo Virolainen ja Rene Volt OÜ-st TerraPro) ja 2015. aastal (Marje Talvis OÜ-st Metsaruum). Kaitseala metsaelupaigatüüpidest umbes 150 ha moodustavad vanad loodusmetsad (9010*). Nendest 2/3 on potentsiaalsed vanad loodusmetsad. Kuna ala on ajalooliselt olnud kasutusel põllumajandusliku maana (niidu- ja karjamaana), pole sealsed metsad veel jõudnud vanaks loodusmetsaks kujuneda. Siiski on juba olemas iseloomulikud struktuurielemendid, nagu sügavakorbalised puud, eri jämedusega ja erinevas lagunemisastmes lamapuit, puude tüükad jms. Sellised alad paiknevad kaitseala lääne- ja lõunaosas. Kaitseala vanad laialehised metsad (9020*) on tekkinud puisniitude kinnikasvamisel. Enamuspuuliigiks neis metsades on tamm. Üle poole vanadest laialehistest metsadest on kõrge (B) esinduslikkusega. Umbes kolmandik elupaigatüüpidele vastavatest metsadest on rohunditerikkad kuusikud (9050), mis asuvad kaitseala lääne- ja lõunaosas. Osaliselt on märgata kuuse kultiveerimise tunnuseid. Sellised

metsad on madalama esinduslikkusega. Siiski on umbes pooled rohunditerikastest kuusikutest kõrge (B) esinduslikkusega. Kaitsealal leidub ka selliseid metsi, mis ei vasta loodusdirektiivi metsaelupaigatüübile, kuid on siiski kõrge looduskaitse väärtusega. Need on puisniitude kinnikasvamisel tekkinud metsad, mille puhul on elupaiga kriteeriumitele mittevastamise põhjuseks kas esimese põlvkonna metsad, kultuurpuistud vms, kuid alal leidub vääriselupaiga tunnusliike (kiiriksamblik, kühmsamblikku, nuisamblik) ja väärtuslikke vanu puid.

Haavakannu looduskaitseala ida- ja keskosa on oluline metsise mängupaik. 2000. aastal inventeeris Ene Viht seal nelja kukega, 2010. aastal Eesti Ornitoloogiaühing kolme kukega ja 2015. aastal Vahur Sepp ühe kukega metsisemängu. Enamasti on metsise elupaigaks vanad männipuistud rabaservades ja luidetel sinika, raba, kanarbiku, mustika ja pohla kasvukohtades. Haavakannu looduskaitseala metsise elupaik on Eesti kontekstis metsise jaoks haruldane elupaik viljakates ja kuivemates metsakasvukohatüüpides: mängukeskmeks olevas sihtkaitsevööndis domineerivad männi enamusega jänesekapsa ja sinilille kasvukohad. Kuigi sellised metsad on üldiselt metsisele mängupaikadeks liiga suure täiusega, on sealses metsas leiduvad lagendikud ja vanad lagedamad puisniidualad sobivateks elupaikadeks (Haavakannu looduskaitseala kaitsekorralduskava eelnõu, Mati Kose, 2011).

Rohekas õõskeel on Haavakannu looduskaitsealal registreeritud kümnes leiukohas, millest rohkem kui üks isend on leitud kuues kohas. Kolmes kasvukohas on leitud üle 20 isendi. Rohekas õõskeel kasvab kaitseala põhjaosas olevate niitude servaaladel. Kuna roheka õõskeele arvukus Eestis on tugevalt vähenenud (leidub ainult kolmes maakonnas), on Haavakannu looduskaitsealale jääv populatsioon liigi säilimiseks väga oluline.

Kauni kuldkinga leiukohti on alal registreeritud kaheksa, millest suurimas on 2007. aastal leitud neli puhmast 66 varrega. Punast tolmpead on leitud viies kasvukohas (1–2 taimet) kaitseala põhjaosas niitude ja tee servas. Harilik kopsusamblik kasvab kaitsealal umbes 170 ha-l. Liigi populatsioon on Haavakannul üks suurimaid Eestis: metsades leidub seda kohati lausaliselt, lisaks on kopsusamblikku leitud ka puisniitude tammedel.

Haavakannu looduskaitseala koosseisu on arvatud Linkaevu lendorava püsielupaik, kus asuvad loodusdirektiivi metsaelupaigatüübile vastavad metsad ning laane- ja salumetsad. Lendorav pole looduskaitseala kaitse-eesmärgiks seatud, sest tegemist on 19 aastat tagasi (1998. a) asustatud leiukohaga, mis asub lähimast asustatud leiukohast 17 km kaugusel, kusjuures vahele jäävad lendoravale sisuliselt läbimatud põllumajandusmaastikud. Ka 2015. aasta kontrolli käigus pesapuud ei tuvastatud ja leiukoht otsustati keskkonnaregistris arhiveerida. Antud piirkonnas on lendorava mudeli järgi sobivaid elupaiku vähe, need on väikesed ja killustunud.

Lisaks eespool kirjas olevale on Haavakannu looduskaitseala kaitse all hoidmine põhjendatud asjaoluga, et tegemist on Natura 2000 võrgustikku kuuluva alaga. Looduskaitseala hõlmab Haavakannu loodusala, loodusalasse ei jää Laanemetsa sihtkaitsevöönd.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Haavakannu looduskaitsealal kaitstakse maastikuilmet, metsaökosüsteemi, elupaigatüüpe, haruldasi, ohustatud ja kaitsealuseid liike ning nende elupaiku. Hoiuala kaitsekord ei ole alale piisav, sest sellele ei koostata kaitse-eeskirja, mis on paljude erinevate kaitseväärtuste olemasolu korral kaitse-eeskirja täpsustamiseks vajalik. Samuti ei võimalda hoiuala kaitsekord mitme eri rangusega võõndi moodustamist ja vajalike piirangute rakendamist, mis on oluline eelkõige metsaelupaikade kaitseks. Vastavalt looduskaitseaduse § 27 lõikele 1 on

looduskaitseala looduse säilitamiseks, kaitsmiseks, uurimiseks, tutvustamiseks ja kasutamise reguleerimiseks moodustatud kaitseala. Seega sobib Haavakannus rakendada kaitstava loodusobjekti tüübina looduskaitseala. Püsielupaik ei sobi kaitseala tüübiks, sest seal kaitstakse ainult konkreetse liigi elupaika, mitte erinevate väärtustega looduskompleksi.

2.4. Kaitstava loodusobjekti välis- ja vööndite piirid

Looduskaitseala moodustamisel on liidetud Haavakannu hoiuala, Raeküla metsise ja Linkaevu lendorava püsielupaik ning projekteeritav Raeküla looduskaitseala. Kaitseala piiritlemisel on lähtunud põhimõttest, et kaitsealasse on hõlmatud kaitset vajavad loodusväärtused ja loodusväärtustele vajalik puhver ning ala piirid peavad olema looduses selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad. Seetõttu on piiritlemisel enamasti kasutatud selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid objekte (teed, mõõdistatud katastriüksused, kõlvikupiirid). Kaitseala piir on kantud kaardile, kasutades alusena Eesti põhikaarti (mõõtkava 1 : 10 000) ja maakatastri andmeid.

Haavakannu looduskaitseala pindala on 1912,5 ha. Eramaad on kaitsealal 577,4 ha ja riigimaad 1335,2ha. Sihtkaitsevööndites asub 1386,3 ha, millest 98,5 ha on eramaa ja 1287,8 ha riigimaa. Sihtkaitsevööndisse arvatakse täiendavalt 1279,4 ha, millest 96,5 ha on eramaa ja 1182,9 ha riigimaa. Piiranguvööndisse jääb 526,3 ha, millest 478,9 ha on eramaa ja 47,4 ha riigimaa.

Võrreldes varasema kaitsekorraga (Haavakannu hoiuala ja püsielupaigad) suureneb kaitsealuse maa pindala 699,7 ha võrra. Peamine suurenemine toimub laanemetsade kaitseks moodustatud projekteeritava Raeküla looduskaitseala arvelt, mis asub riigimaal. Eramaa osas laiendatakse kaitseala Mütapõllu katastriüksusele (90002:004:0074), kus kaitsealasse arvatakse 7,4 ha poollooduslikke kooslusi, mis vastavad elupaigatüübile puisniidud (6530*) ja kuivad niidud lubjarikkal pinnal (6210*). Ala moodustab naaberkinnistu niiduga ühtse terviku ja sellel on registreeritud kaitse-eesmärgiks oleva liigi kasvukoht. Võrreldes varasema kaitsekorraga on kaitsealast välja arvatud u 8 ha eramaid. Välja on arvatud noored ja/või hooldatud metsad, kus pole kunagi loodusdirektiivi elupaigatüüpe olnud. Väljajäävad metsad asuvad raielankide vahel ning on seetõttu fragmenteeritud ja madala esinduslikkusega. Nendes metsades pole registreeritud ühtegi kaitsealust liiki.

Pindalalised muudatused eramaade osas on järgmised: Hoiualalt läheb eramaad sihtkaitsevööndisse 96,5 ha. Sihtkaitsevööndisse arvatakse need eramaad, kus asuvad kõrge või väga kõrge esinduslikkusega metsaelupaigatüübid. Kaitsekord neil aladel rangemaks ei muutu, sest hoiuala kaitsekorra järgi oli neil aladel metsade majandamine keelatud. Lisanduvast seni kaitseta olnud eramaast arvatakse kaitseala piiranguvööndisse 7,4 ha poollooduslikke kooslusi ja I kaitsekategooria liigi kasvukoht. Kaitse alt arvatakse välja 8 ha eramaid, millel asuvad fragmentidena paiknevad noored hooldatud metsad.

Mütapõllu katastriüksuse lääneosas kulgeb piir mööda kõlvikupiiri kuni punktini koordinaatidega X: 638 704,890 ja Y: 6 563 377,130 m, kust läheb mõttelise sirgena teeni (punkti koordinaadid X: 638 822,675 ja Y: 6 567 405,923 m). Piir kulgeb mööda teed punktini koordinaatidega X: 638 869,718 ja Y: 6 567 309,173 m, kust läheb mõttelise sirgena punktini koordinaatidega X: 638 819,126 ja Y: 6 567 267,842 m. Edasi kulgeb piir mõttelise sirgena mööda rohumaad õueala läänenurka, kust kulgeb mööda kõlvikupiiri õueala kagunurgani. Sealt edasi kulgeb piir mõttelise sirgena Marise katastriüksuse (90002:004:0026) loodenurka, millest edasi läheb piir mööda katastripiire. Kirjeldatud osas laiendatakse kaitseala ja arvatakse sinna 7,4 ha suurune väärtuslik poollooduslik kooslus.

Tammemetsa katastriüksuse (90002:004:0155) läänepiirist keerab kaitseala piir idasse, kulgedes mööda kõlvikupiiri, kuni ristub katastriüksuse Haavakannu hoiuala 1 (90001:003:0238) põhjapiiriga. Edasi jookseb piir mööda katastripiire kohani, kus Vainomäe katastriüksuse (90001:003:1850) läänepiiril läheb metsamaa üle rohumaaks. Sealt kulgeb piir mööda kõlvikupiiri Vainomäe katastriüksuse idapiirini. Ligikaudu pool Vainomäe katastriüksusest arvatakse kaitsealusest maast välja. Välja arvatakse metsaosa, millest umbes kahel kolmandikul kasvab 20-aastane haavik ja ühel kolmandikul umbes 50-aastane esimese põlvkonna kuusik. Sellised metsad ei vasta Natura elupaigatüüpidele ja neil ei ole looduskaitselist väärtust.

Edasi kulgeb piir mööda katastripiire kohani, kus Kooli katastriüksuse (90002:005:0002) põhjapiir ristub teerajaga. Sealt läheb piir mööda rada, kuni ristub Kooli katastriüksuse lõunapiiril teise teerajaga. Edasi jookseb piir mööda Marja katastriüksuse (90002:005:1560) põhjapiiri punktini koordinaatidega X: 640 573,820 ja Y: 6 564 878,878 m ning läheb mõttelise sirgena katastriüksuse lõunapiiri punkti koordinaatidega X: 640 609,891 ja Y: 6 564 675,654 m. Kaitsealasse jäävad Kooli ja Marja katastriüksuse puisniidud, mida taastatakse või hooldatakse ning välja jäävad looduskaitse väärtusetu majandusmetsad.

Edasi jookseb piir mööda katastripiire, kuni Saare katastriüksuse (90002:005:0740) lõunaosas asuva teeni. Kaitseala piir läheb mööda teeäär, kuni ristub Pähklipuu katastriüksuse (90002:005:0080) põhjapiiriga. Tee jääb kaitsealast välja. Edasi kulgeb piir mööda katastri piiri Pähklipuu katastriüksuse idanurgani, kust läheb mõttelise sirgena Lepatriinu katastriüksuse (90002:005:0092) kagunurka. Sealt kulgeb piir mõttelise sirgena Esko katastriüksuse (90002:005:1960) kirdenurka, misjärel läheb mööda katastripiire. Mõttelisi sirgeid on kasutatud, et jätta kaitsealast välja majandusmetsad, mis ei vasta loodusdirektiivi metsaelupaigatüübile ja pole kunagi kaitse all olnud.

Hans-Vommi katastriüksuse (90002:005:0830) läänepiiril, kohas kus metsasiht ristub katastriüksuse piiriga, kulgeb kaitseala piir mööda metsasihte ja -teid läbi Triigi metskond 9 (92702:003:0210) katastriüksuse. Sihid ja teed jäävad kaitsealast välja. Suuremate teede ääres kulgeb kaitseala piir kaheksa meetri kaugusel tee keskjoonest.

Eiskopi katastriüksuse (90001:003:1140) lõunapiirist alates jookseb piir mööda katastripiire. Katastriüksuse Haavakannu hoiuala 6 põhjapiiril kulgeb kaitseala piir mööda teeäär kuni Tammiku katastriüksuseni (92702:003:0150). Tee jääb kaitsealast välja. Edasi läheb piir mööda katastripiire kuni Abrami katastriüksuse (90001:003:0190) lõunapiiril ristub teega. Edasi läheb piir mööda teeäär (tee jääb kaitsealast välja) Tammelehe katastriüksuse (90001:003:0144) loodenurgani, millest alates kulgeb mööda katastripiire. Selles kohas vähendatakse kaitseala pindala. Kaitsealast jäävad välja tee ja suurte raielankide vahel olevad metsaribad, kus kasvab palju põõsaid ning umbes 15-aastaseid kuuski ja haabasid. Need alad pole kaitseala metsadega otseses ühenduses, sest tee on vahel.

Vanakaevu katastriüksuse (90001:003:0570) edelapiirist kulgeb kaitseala välispiir mööda katastriüksuste piire kuni keerab mööda katastriüksusel Triigi metskond 9 (92702:003:0210) asuvat metsateed läände ja teede ristumiskohas põhja. Teed jäävad kaitsealast välja. Edasi kulgeb kaitseala välispiir mööda metsasihti kuni Rae (92702:003:0009) katastriüksuse põhjapiirini, kust kulgeb edasi mööda katastriüksuste piire. Siht jääb kaitsealast välja.

Haavakannu sihtkaitsevööndi pindala on 478,3 ha ja see koosneb seitsmest lahustükist. Sihtkaitsevööndis asuvad peamiselt loodusdirektiivi metsaelupaigatüüpidele vastavad metsad,

mis on ühtlasi ka laanemetsad. Vähemal määral leidub poollooduslikke kooslusi. Põhjapoolse lahustüki piirid kulgevad suures osas mööda katastripiire või teeäärt, kusjuures tee jääb sihtkaitsevööndist välja. Karjaaru (90001:003:0142) ja Oti (90001:003:0540) katastriüksust poolitab sihtkaitsevööndi piir mõttelise sirgena. Sirge otsapunkti koordinaadid on X: 638 605,460 ja Y: 6 566 223,511 ning X: 638 684,571 ja Y: 6 566 375,279. Lahustüki idaosas kulgeb piir mõttelise sirgena Aruveski (90001:003:0143) katastriüksuse kagunurgast teeni punktini koordinaatidega X: 639 000,045 ja Y: 6 565 540,327.

Kaitseala lõunatipus asuva lahustüki piiriks on teed ja metsasihid, mis enamasti jäävad Haavakannu sihtkaitsevööndist välja. Haavakannu sihtkaitsevööndisse jäävad vaid need sihid ja tee, mis piirneb Raeküla sihtkaitsevööndiga. Triigi metskond 9 (92702:003:0210) katastriüksusel rohumaakõlvikul, kus ristuvad kolm sihtkaitsevööndit, on vööndi ristumiskohaks punkt koordinaatidega X: 637 344,547 ja Y: 6 562 398,531 m. Sellest punktist lähevad vöönditevahelised piirid mõtteliste sirgeteni nelja ilmakaarde kuni teede ja sihtide alguseni.

Haavakannu sihtkaitsevööndi lahustüki, mis asub kaitseala kaguosas, piir kulgeb vaid mööda katastripiire. Kaitseala kesk- ja lääneosas asuvate sihtkaitsevööndi lahustükide piir kattub kaitseala välispiiriga või kulgeb mööda katastripiire. Katastriüksusel Haavakannu hoiuala 6 kulgeb sihtkaitsevööndi piir osaliselt mööda teeserva, kusjuures tee jääb piiranguvööndisse. Kaitseala keskosas oleva ristikülilikukujulise lahustüki ida- ja lõunapiir kulgeb mööda tee äärt ja metsasihti, nii tee kui siht jäävad Haavakannu sihtkaitsevööndist välja. Lahustüki läänepiir ühtib Raeküla sihtkaitsevööndi piiriga, kus piiriks on metsasiht, mis jääb Haavakannu sihtkaitsevööndisse. Lahustüki põhjapiiriks on katastripiir.

Kaitseala idaosas asuva lahustüki piir kulgeb enamasti mööda katastripiire, vaid lääneosas on piiriks kasutatud mõttelist sirget, mis jookseb punktist koordinaatidega X: 639 625,664 ja Y: 6 564 079,311 m punkti koordinaatidega X: 639 653,439 ja Y: 6 564 448,206 m. Sirge poolitab Haavakannu (90001:003:0620) katastriüksuse, mis on tervenisti metsamaa. Sihtkaitsevööndisse arvatakse katastriüksuse idaosas asuvad kõrge (B) esinduslikkusega vanad laialehised metsad (9020*). Piiranguvööndisse jäävad noorendikud ja raiesmikud. Lahustüki riigimaa osas asub väga kõrge (A) esinduslikkusega vana laialehine mets ja mets, mis 2015. aasta inventuuri järgi ei vasta metsaelupaigatüübi tingimustele (esimese põlvkonna haavik endise puisniidu alal), kuid on siiski looduskaitseliselt väärtuslik (potentsiaalne vääriselupaik, looduslik areng 9010* poole). Metsaelupaigatüüpide vahel asuvad taastamist vajavad puisniidud.

Raeküla sihtkaitsevööndi pindala on 222,2 ha. Sihtkaitsevööndisse on arvatud endise Raeküla metsise püsielupaiga sihtkaitsevööndi osa ja lisaks veel metsise mudeli ja metsisemängu kukkede järgi oluline metsiseala. Sihtkaitsevööndi piir kulgeb mööda katastripiiri, teeääri ja metsasihte, kusjuures teed ja sihid jäävad Raeküla sihtkaitsevööndist välja.

Laanemetsa sihtkaitsevööndi pindala on 685,8 ha. See ala on liidetud kaitsealaga laanemetsade kaitseks. Vööndi piir kattub kas kaitseala välispiiriga või piirneb teiste sihtkaitsevöönditega.

Haavakannu looduskaitsealal on **Kullerkupu piiranguvöönd**, mille pindala on 526,3 ha. Piiranguvöönd koosneb kaheksast lahustükist. Kaitseala kirde- ja idaosas paikneval suurel lahustükil asuvad hooldatavad poollooduslike koosluste alad. Vähem on lahustükis metsi. Ülejäänud lahustükid on peamiselt metsaalad, mis ei vasta loodusdirektiivi elupaigatüübile või

on elupaigatüüp madala esinduslikkusega või potentsiaalne ja väikesel killustunud alal. Piiranguvööndites asuvad need alad, mis jäävad välispiiri ja sihtkaitsevööndite vahele.

2.5. Kaitsekord

2.5.1. Kaitsekorra kavandamine

Kaitseala kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitse-eeskirja kohta koostatud eksperdiarvamusega (Roman Djomin, 2008) ning kaitsealal asuvate loodusväärtuste kaitse vajadusega, mille teadasaamiseks on tehtud järgmised inventuurid: metsaelupaikade inventuur (inventeerijad Janar Karakatsh, Reijo Virolainen, Rene Volt 2009 ning Marje Talvis, Metsaruum OÜ-st 2015), poollooduslike koosluste inventuur (inventeerijad Aveliina Helm, Tiiu Pesur 2001, Reijo Virolainen, Rene Volt 2009 ning Sirje Azarov 2017) ning kaitsealuste liikide inventuur (inventeerijad Tõnis Muru 2007, Katrin Jürgens 2011 ja 2012).

Kaitse-eeskirja koostamisel on arvestatud ka kaitsekorra mõjuga loodusala kaitse-eesmärkidele ning Natura 2000 võrgustiku alade kohta kehtivate erisustega. Samuti on arvestatud A. Lõhmuse jt 2004. a ilmunud uuringut „Loss of old-growth, and the minimum need for strictly protected forests in Estonia”, milles seatakse metsade range kaitse miinimumeesmärgiks 20% iga kasvukohatüübi looduslikust vanametsa pindalast, ning selle põhjal 4. märtsil 2017. a koostatud analüüsi laane-, salu- ja soovikumetsade tüübirühmade täiendavaks kaitseks.

Kaitseala kaitse-eeskiri seab kitsendused omandiõigusele (PS § 32). Keskkonda mõjutava tegevuse õigusliku regulatsiooni aluseks on PS §-st 5 tulenev loodusvarade ja loodusressursside kui rahvusliku rikkuse säästva kasutamise põhimõte. Elu- ja looduskeskkonna säästmise ja sellele tekitatud kahju hüvitamise kohustus tuleneb PS §-st 53. Tulenevalt PS §-dest 5, 32 ja 53 ning keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja looduskaitse seaduse alusel võib omandiõigust piirata. Omandiõiguse põhiollemuse säilimiseks peavad seadusest tulenevad piirangud olema proportsionaalsed ehk piirangu eesmärgi saavutamiseks sobivad, vajalikud ja mõõdukad. Kaitse-eeskirjaga piirangute seadmise eesmärgiks on alal leiduvate loodusväärtuste säilimine. Ühtlasi täidetakse loodusdirektiivist 92/43/EMÜ riigile tulenev kohustus tagada loodusväärtuste kaitse Natura 2000 võrgustiku alal. Neid eesmärke saab lugeda õiguspäraseks, kuna abinõud, mis soodustavad eesmärgi saavutamist, on õiguslikult sobivad: kaitseala moodustamine ja loodusväärtusi kahjustavate tegevustele piirangute seadmine aitab kaasa kaitseala eesmärkide täitmisele. Abinõu on vajalik, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise isikut vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne. Kaitse-eeskirja regulatsiooni eesmärgi (loodusväärtuste säilimine) täitmiseks ei ole muid vähemalt sama efektiivseid, kuid isikuid vähem koormavaid meetmeid. Abinõu mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt isikutele antud õigusesse sekkumise ulatust ja intensiivsust, teiselt poolt aga eesmärgi tähtsust. Eesti ja Euroopa loodusväärtuste säilimine on oluline eesmärk. Alale kaitse tagamisega ja tegevustele piirangute seadmisega ala loodusväärtused säilivad, loodusväärtusi kahjustavate tegevuste elluviimisel need hävivad.

Haavakannu looduskaitsealal on potentsiaalne ettevõtlushuvi eelkõige metsamajandamise vastu. Ettevõtluse korral on teada risk, et tegevust ei saa võimaldada juhul, kui see kahjustab loodust või elukeskkonda. Ettevõtlusvabadus ei anna isikule õigust nõuda rahvusliku rikkuse ega riigi vara kasutamist oma ettevõtluse huvides. Omandiõigus ja ettevõtlusvabadus ei ole piiramatud õigused. Kaitse-eeskirjaga alale seatud eesmärk kaalub üles omandiõiguse ja ettevõtlusvabaduse riive.

Kaitse-eeskirjaga kehtestatavad piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagab kaitsealal asuvate liikide ja looduslike elupaikade soodsa seisundi ning on proportsionaalne saavutatavale efektile.

Kaitseala jaguneb vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele kolmeks sihtkaitsevööndiks ja üheks piiranguvööndiks. Alal leidub mitmeid kõrge (B) kuni väga kõrge esinduslikkusega (A) vanu laialehiseid metsi (9020*), mis on esmatähtsad elupaigatüübid. Kaitseala ida- ja keskosa on oluline metsise mängupaik. Kaitseala lõuna- ja lääneosa on oluline laanemetsade säilimise ala. Seetõttu on neis paigus vajalik rakendada sihtkaitsevööndi režiimi.

Vabariigi Valitsuse 15. septembri 2005. a määruse nr 237 „Hoiualade kaitse alla võtmine Lääne-Viru maakonnas” § 1 lõike 1 punkt 2 ja Haavakannu hoiuala kaart tunnistatakse kehtetuks. Lisaks tunnistatakse kehtetuks keskkonnaministri 13. jaanuari 2005. a määruse nr 1 „Metsise püsielupaikade kaitse alla võtmine” § 2 lõike 6 punkt 9 ja 14. juuli 2006. a määruse nr 52 „Lendorava püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri” § 2 lõike 2 punkt 8.

Kaitse-eeskiri ei reguleeri maaparandussüsteemide hoiutöid ja veerežiimi taastamist, sest kaitsealal maaparandussüsteemid puuduvad.

Kalapüüki ja ujuvvahendiga sõitmist kaitse-eeskiri ei reguleeri, sest kaitsealal puuduvad veekogud. Veekogude puudumise tõttu ei reguleerita ka pilliroo ja adru varumist.

2.5.2. Kaitsekorra üldpõhimõtted

Kaitse-eeskirjaga on inimestel lubatud viibida, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi kogu kaitsealal, v.a Raeküla sihtkaitsevööndis väljaspool teid 1. veebruarist 30. juunini. Kuna jahipidamine ei sea ohtu ulukipopulatsioonidele, on see kaitsealal lubatud, v.a Raeküla sihtkaitsevööndis 1. veebruarist 31. augustini. Liikumispiirang ja jahipidamise ajaline piirang on vajalikud, et vältida metsise häirimist mängu ja pesitsemise ajal. Piirangute kehtestamise aluseks on „Metsise (*Tetrao urogallus*) kaitse tegevuskava” (2015) ja keskkonnaministri 13. jaanuari 2005. a määrus nr 1 „Metsise püsielupaikade kaitse alla võtmine”.

Telkimine ja lõkke tegemine on lubatud õuemaal ja kohas, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud. Piiranguvööndis on telkimine lubatud ka eramaal. Eramaal telkimisel peab arvestama keskkonnaseadustiku üldosa seaduse §-s 35 sätestatud. Muul juhul on telkimine ja lõkke tegemine lubatud kaitseala valitseja nõusolekul. Piirang aitab vältida väärtuslike metsa- ja niiduelupaikade ning kaitsealuste liikide kasvukohtade tahtmatut kahjustamist. Reguleerimata telkimine ja lõkke tegemine seavad ohtu kaitseväärtuste säilimisele, kuna suureneb negatiivne mõju kooslustele ja kaitsealustele liikidele (tallamine, prahistamine, ebaseaduslikud lõkkekohad, puude raiumine lõksetegemise eesmärgil jne).

Kaitsealal on sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine lubatud teedel, jalgrattaga ka radadel. Sõidukiga ja maastikusõiduliga sõitmine väljaspool teid on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala kaitse korraldamise ja valitsemisega seotud töödel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel ja kaitse-eeskirjaga lubatud töödel. Kaitse-eeskirjaga lubatud töödeks on näiteks liinirajatiste hooldamine. Piiranguvööndis on lubatud väljaspool teid sõita ka metsa- ja põllumajandustöödel. Piiranguvööndisse jäävad suured hooldamist vajavad niidud. Muudel tingimustel pole väljaspool teid sõitmine lubatud, sest see kahjustab taimkatet ja kaitsealuste liikide kasvukohti.

2.5.3. Tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga

Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid, kehtestada detail- ja üldplaneeringut, lubada ehitada ehitusteatise kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, anda projekteerimistingimusi ja ehitusluba või rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee erikasutusluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatist, ning jahiulukeid lisasööta. Need piirangud tulenevad looduskaitseaduse § 14 lõikest 1.

Jahiulukite lisasöötmise suurendamine suurendab kunstlikult ulukite arvukust. Metssead kahjustavad maapinda tuhnides ja risoomi süües kaitsealuseid taimi. Metsise kaitse tegevuskava järgi on liialt suur metssigade arvukus ohuks metsisele. Metsise kui maaspesitseja haudekurnadel ja koorunud pesakondadel on kõrgendatud oht langeda metssigade saagiks. Söödakohad meelitavad ligi ka rebaseid ja kährikuid. Samuti on seal rohkem pisiimetajaid, kes on olulised saakloomad väikekiskjatele. Väikekiskjad rüüstavad pesi ja murravad tibusid.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärast ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

Praktikas on tingimuste esitamine kõige enam kasutatav võtte, millega välditakse kaitsealadel majandustegevuse kahjustavat mõju. Enamasti ei keelata tegevust, mis on kaitse-eeskirjas lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, vaid püütakse kaalutusõiguse kaudu leida lahendusi, kus tegevus loodusväärtusi ei kahjusta, ühitades looduskaitse ja arendushuvid.

2.5.4. Sihtkaitsevöönd

2.5.4.1. Sihtkaitsevööndi eesmärgid

Sihtkaitsevöönd on kaitseala osa seal väljakujunenud või kujundatavate koosluste säilitamiseks. Kaitsealal on kolm sihtkaitsevööndit. Haavakannu sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on metsaökosüsteemi ja loodusdirektiivi elupaigatüüpide kaitse, poollooduslike koosluste säilitamine ja taastamine ning kaitsealuste liikide ja nende elupaikade kaitse. Haavakannu sihtkaitsevööndis asuvad väärtuslikud puisniidualad, mida veel ei hooldata. Sealsed puisniidud on osaliselt võsastunud. Kuna aladel on säilinud niidukamar ja puisniidule omane struktuur, on need veel niiduna taastatavad. Haavakannu sihtkaitsevööndis asuvad kaitseala kõige väärtuslikumad loodusdirektiivi metsaelupaigatüübid.

Raeküla sihtkaitsevöönd on moodustatud metsise kaitseks. Vööndi kaitse-eesmärk on metsaökosüsteemi ja loodusdirektiivi metsaelupaigatüüpide ning kaitsealuste liikide ja nende elupaikade kaitse. Raeküla sihtkaitsevööndis poollooduslike kooslusi ei ole. Sealsed metsaelupaigatüübid on enamasti keskmise (C) esinduslikkusega või potentsiaalsed. Metsise kaitseks moodustatud sihtkaitsevöönd laseb ka metsaelupaigatüüpidel kujuneda kõrgema esinduslikkusega aladeks.

Laanemetsa sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on metsaökosüsteemi (sh laanemetsa) kaitse. See sihtkaitsevöönd on moodustatud laanemetsade kaitseks, mis moodustavad kogu vööndist 95%.

2.5.4.2. Lubatud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndis on lubatud kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine kohas, mis on selleks kaitseala valitseja nõusolekul ette valmistatud ja tähistatud, ning kuni kümne osalejaga rahvaürituse korraldamine ette valmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas. Kaitseala valitseja nõusolekul ette valmistatud ja tähistatud kohas rohkem kui 50 osalejaga ning ette valmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas rohkem kui kümne osalejaga rahvaürituse korraldamine on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul. Kaitseala valitseja saab nõusoleku andmisel seada tingimusi, mille täitmine tagab kaitseväärtuste säilimise. Sihtkaitsevöönd on ette nähtud looduslike liikide ja elupaikade kaitseks ning looduslike koosluste säilitamiseks, mistõttu küllastajate massiline viibimine alal võib kahjustada vööndi kaitse-eesmärgi saavutamist. Seetõttu piiratakse sihtkaitsevööndis rahvaürituste korraldamist ja suunatakse inimesed olemasolevatele radadele, kus on võimalik korraldada rahvaüritusi, tekitamata loodusele suuremat kahju.

Sihtkaitsevööndis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud koosluste kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile. Sihtkaitsevööndis võib osutada vajalikuks metsakoosluste kujundamine laialehises metsas, kus laialehiste puude hulgast on nende säilimise eesmärgil vajalik eemaldada kuuski või pehmelehtpuid. Laanemetsa sihtkaitsevööndis võib vajadusel kujundusraiega looduslikumaks muuta istutatud kultuurpuistuid.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus. Sihtkaitsevööndi metsadesse jäävad kaitse-eesmärkides nimetatud soontaimeliikide kasvukohad. Kaitse-eeskirjaga peab tagama neile soodsad kasvukohad, mistõttu võib olla kauni kuldkinga, punase tolmea jt liikide elutingimuste parandamiseks vajalik teha võsaraiet või eemaldada vähesel määral suuri puid. Raeküla sihtkaitsevööndis võib osutada vajalikuks kujundada kooslust metsise elutingimuste parandamiseks.

Haavakannu sihtkaitsevööndis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud poollooduslike koosluste ilme ja liigikoosseisu tagamiseks vajalik tegevus. Poollooduslikke kooslusi on vaja niita ning seal harvendada puu- ja põõsarinnet. Sihtkaitsevööndis asuvad puisniidud, mis vajavad taastamist ja hiljem niitmist.

Sihtkaitsevööndis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud olemasolevate rajatiste hooldustööd. See on vajalik, sest sihtkaitsevööndeid läbivad teed, mida mööda saab sõita poollooduslikke kooslusi hooldama või mida mööda on ligipääs väljaspool kaitseala asuvatele katastriüksustele. Tulevikus võib tekkida vajadus hooldada külastuskorralduslikke rajatisi.

2.5.4.3. Vajalikud tegevused sihtkaitsevööndis

Haavakannu sihtkaitsevööndis on poollooduslike koosluste esinemisaladel nende ilme ja liigilise koosseisu tagamiseks vajalik niitmine ning puu- ja põõsarinde harvendamine. Lisaks puisniitudele (43,5 ha) on sihtkaitsevööndis inventeeritud ka paar alla 0,3 ha suurust aruniitu. Kuna need on väikesed ja asuvad metsade keskel, pole nende karjatamine tõenäoline ega mõttekas. Seetõttu pole sihtkaitsevööndis vajalike tegevustena karjatamist nimetatud. Hoolduseta jäetud poollooduslikud kooslused metsastuvad ja seega hävivad olemasolevad

elupaigad. Vajalike tööde täpsem kirjeldus esitatakse kaitsekorralduskavas. Vastavalt looduskaitseseaduse §-le 18 makstakse kaitseala poollooduslike koosluste säilimiseks vajalike tööde tegemiseks kinnisasja valdajale loodushoiutoetust. Looduskaitseseaduse § 17 lõike 8 alusel ei ole kinnisasja valdajal õigust takistada kaitseala valitsejal vajalikku tööd tegemast, kui ta ise ei nõustu seda tööd tegema või ei jõua tööde tegemise osas kaitseala valitsejaga kokkuleppele.

2.5.4.4. Keelatud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndis on kooskõlas kaitse-eeskirjaga sätestatud erisustega keelatud majandustegevus. Vastavalt majandustegevuse seadustiku üldosa seadusele on majandustegevus iga iseseisvalt teostatav, tulu saamise eesmärgiga püsiv tegevus, mis ei ole seadusest tulenevalt keelatud. Tegevus, mille suhtes on kehtestatud teatamis- või loakohustus, loetakse samuti majandustegevuseks ka juhul, kui selle eesmärk ei ole tulu saamine. Seega kõik kaitse-eeskirja kaitsekorra üldpõhimõtete peatükis või sihtkaitsevööndite peatükis reguleeritud tegevused, mis on määrusega lubatud ja mida tehakse tulu saamise eesmärgil, ning tegevused, mis on lubatud või lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja millega kaasneb teatamis- või loakohustus, on kaitseala sihtkaitsevööndis lubatud majandustegevus. Kaitse-eeskirjaga lubatakse sihtkaitsevööndis majandustegevust, mis ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit.

Sihtkaitsevööndis on keelatud loodusvarade kasutamine ning uute ehitiste püstitamine, välja arvatud kaitseala valitseja nõusolekul rajatiste püstitamine kaitseala tarbeks. Loetletud tegevuste keelamine on kooskõlas looduskaitseseaduse § 30 lõikega 2. Sihtkaitsevööndisse jäävad loodusdirektiivi elupaigatüübid, millele tuleb tagada soodsa seisundi säilimine, st nende looduslik levila on muutumatu suurusega või laieneb. Loodusvarade kasutamise ja ehitiste püstitamise keeld on vajalik ka loodusliku mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamiseks. Kaitseala valitseja nõusolekul rajatiste püstitamine kaitseala tarbeks võimaldab paigaldada loodushariduse eesmärgil infotahvleid, millel on tähtis osa külastajatele teabe jagamisel. Kõik olemasolevad hooned ja õuealad on tsoneeritud piiranguvööndisse.

Raeküla sihtkaitsevööndis on metsise kaitseks väljaspool teid inimeste viibimine keelatud 1. veebruarist 30. juunini. Keeld ei kehti järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel ning kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel. Raeküla sihtkaitsevööndit läbib suhteliselt lai metsatee, mida mööda saab sõita poollooduslikule kooslusele ja väljaspool kaitseala asuvasse metsadesse. Metsatee mõiste tuleneb ehitusseadustikust. Seetõttu ei ole liikumiskeeldu teele kehtestatud.

2.5.5. Piiranguvöönd

2.5.5.1. Piiranguvööndi eesmärgid

Piiranguvöönd on kaitseala osa, mis ei kuulu sihtkaitsevööndisse. Kaitsealal on Kullerkupu piiranguvöönd, mis paikneb kaheksas lahustükis. Piiranguvööndi kaitse-eesmärk on metsaökosüsteemi, maastikuilme ja poollooduslike koosluste säilitamine, roheka õõskeele ja selle elupaikade ning teiste kaitsealuste liikide kaitse. Kullerkupu piiranguvööndis asuvad suured hooldatavad puisniidualad ja I kaitsekategooria liigi roheka õõskeele kasvukohad. Piiranguvööndi metsad on puhervööndiks kaitsealuste liikide elupaikade ja looduskaitsealiselt väärtuslikumate elupaigatüüpide ümber ning hoiavad metsamassiivi sidusust. Piiranguvööndi ülesanne on sihtkaitsevöönditele vajalike puhvertsoonide loomine, seega lähtuvad piiranguvööndis kehtestatud kitsendused suuresti sihtkaitsevööndite väärtustest.

Piiranguvööndis tuleb eelkõige vältida tegevusi, mis kahjustavad poollooduslikku kooslust, või takistavad maastikuilme ja bioloogilise mitmekesisuse säilimist.

2.5.5.2. Lubatud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on lubatud majandustegevus, arvestades kaitse-eeskirjas sätestatud erisusi, mis on määratud §-des 6 ja 17.

Piiranguvööndis on lubatud kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ette valmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas. Rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ette valmistamata ja tähistamata kohas on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul. Suuremate rahvaürituste korraldamiseks on vajalik taotleda kaitseala valitsejalt nõusolek, et kaitseala valitseja saaks ürituse korraldamisele seada tingimusi rahvahulkade hajutamiseks ja suunamiseks kohtadesse, kus kaitseala kaitseväärtusi ei kahjustata ja kus tallamine ei ohusta kaitsealuste taimeliikide püsijäämist. Piiranguvööndisse jäävad väärtuslikud hooldatavat poollooduslikud kooslused, mille taimkatet võivad suured rahvaüritused oluliselt kahjustada.

Piiranguvööndis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud rajatiste püstitamine kaitsealal paikneva kinnistu või kaitseala tarbeks ning tee ja tehnovõrgu rajatiste püstitamine. Samuti on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud hoonete püstitamine algetesse taluõuekohtadesse. See on kooskõlas traditsioonilise maastikuilme hoidmisega. Piiranguvööndis praegu kasutusel olevaid majapidamisi pole. Küll aga asub seal kolm endist talukohta, kus on säilinud hoonete vundamendid ja osaliselt ka seinad. Juhul, kui endine talukoht võetakse kasutusele, on vajalik tagada sinna ligipääs ning ühendus elektri- ja sideliinidega.

Haavakannu looduskaitseala üks peamisi kaitse-eesmärke on metsaökosüsteemi ja maastikuilme säilitamine. Piiranguvööndi metsad mõjutavad kaitseala maastikuilmet ning on olulised puhveralad sihtkaitsevööndi metsadele, kus asuvad kaitsealuste liikide olulised elupaigad. Seetõttu on vajalik kindlustada metsakoosluste säilimine, sidusus ja järjepidev areng, mille tagab metsade vanuselise ja liigilise struktuuri mitmekesisus.

Piiranguvööndis on lubatud metsa majandamine. Looduskaitseadus keelab piiranguvööndis uuendusraie, kui kaitse-eeskirjaga ei sätestata teisiti. Haavakannu looduskaitseala piiranguvööndites on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud lageraie ainult hall-lepikutes uue metsapõlve tekke soodustamiseks. Hall-lepp on lühikese raieringiga puuliik, mis uueneb looduslikult hästi ka pärast lageraiet. Lageraielangi pindala ei tohi ületada 1 ha. Raielangi piirangu seadmise eesmärk on säilitada ühtlast sidusat metsamassiivi. Teistes puistutes pole lageraie lubatud, sest nii tagatakse paremini looduskaitsealale iseloomuliku metsase maastikuilme säilimine, koosluste ja liikide kaitse ning hoitakse ära liiga kiired muutused piiranguvööndi metsade vanuselises struktuuris. Turberaiete puhul toimub metsade uuenemine enamasti looduslikult järk-järgult, mistõttu on metsade vanuseline struktuur mitmekesisem ja võrreldes lageraiega säilib paremini looduslik ilme.

Turberaie on lubatud langi pindalaga kuni 2 ha, et hoida ära suurte, liikidele ebasobilike lankide teke. Liiga suured langid killustavad kaitsealuste liikide elupaikade ümber olevaid metsakooslusi ja puhvertsooni ning vähendavad metsamaastiku sidusust. Väikeste lankidena tehtud raie on sarnasem looduslikele häiringutele, tuule- ja päikesekahjustused ei ole nii ulatuslikud kui suurte lankide ääres ja metsakooslus kui tervik taastub kiiremini. Lageraiest

põhjustatud häiring on enamasti suurem kui turberaiest põhjustatud häiring, seetõttu on lageraie korral lubatud langi pindala väiksem.

Aladel, mis vastavad puisniidu elupaigatüübile, on uuendusraied keelatud, sest see hävitaks elupaigatüübi. Puisniidul võib osutada vajalikuks puu- ja põõsarinde harvendamine. Täpsemalt on vajalikest töödest kirjutatud punktis 2.5.5.3.

Lage- ja turberaieks on vajalik kaitseala valitseja nõusolek. Nõusoleku andmisel võib kaitseala valitseja seada tingimusi, mis aitavad täita kaitse-eesmärke. Nt võib seada tingimusi turberaie viisile (aegjärkne-, häil- või veerraie) ja langi paigutusele, lähtudes konkreetse ala metsade iseloomust. Tingimuste seadmisel arvestatakse, et parimal võimalikul viisil oleks tagatud metsaökosüsteemi ja metsase maastikuilme säilimine ning kaitsealuste liikide ja nende elupaikade kaitse. Piiranguvööndis on registreeritud kauni kuldkinga, kopsusambliku ja laanepüü elupaigad. Olenemata kavandatava langi suurusest on kaitseala valitsejal kaalutusotsusena õigus tegevust ka mitte lubada, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärke ja seisundit.

Raie tegemisel tuleb säilitada koosluse looduslik tasakaal ning liikide ja vanuse mitmekesisus. Säte on vajalik, et anda kaitseala valitsejale võimalus seada tingimusi väärtuslike üksikpuude või puude gruppide säilitamiseks. Sellised väärtuslikud puud on nt surnult seisvad või surevad vanad puud ja puudetüükad, vanad õõnsuste ja paksu korbaga lehtpuud jms, mis on elupaigaks lindudele, nahkhiirtele, samblikele ja sammaldele, palju leiab neilt kaitsealuseid liike. Loodusliku tasakaalu ja mitmekesisuse säilitamiseks võib kaitseala valitseja seada metsa majandamise eeskirjast erinevaid nõudeid säilikpuude jätmise ja säilitamise kohta. Vajalik on jälgida, et pärast raiet oleks tagatud liigiliselt mitmekesise puistu taastumine. Hooldusraie käigus peab jälgima eri puuliikide järelkasvu olemasolu. Hooldusraiate tegemisel saab taastuva puistu liigilist koosseisu reguleerida. Kasvama jäetakse ja kasvutingimusi parandatakse okaspuudel ning väärtuslikel laialehistel puuliikidel. Oluline on, et pärast uuendusraiet taastuks kasvukohale omane ja ümbritsevate elupaikadega sarnane puistu.

2.5.5.3. Vajalikud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on poollooduslike koosluste ja looduslike rohumaade esinemisaladel nende ilme ja liigilise koosseisu tagamiseks vajalik niitmine, loomade karjatamine ning puu- ja põõsarinde harvendamine. Piiranguvööndis asub u 210 ha puisniite, millest üle 70% hooldatakse või on seal käimas taastamistööd. Lagedaid poollooduslikke kooslusi (aruniite) on piiranguvööndis u 30 ha, kusjuures hooldatakse neist ligikaudu pooli. Puisniidul puu- ja põõsarinde harvendamise käigus on vajalik kasvama jätta eri liigist puid ja põõsaid. Iseloomulikud puuliigid Haavakannu puisniitudel on tammed aga ka vanad kased. Puurinde harvendamisel jäetakse kasvama vanad, õõnsad ja kuivanud ning erilise kujuga puud. Aruniitide taastamisel jäetakse kasvama üksikud vanad või tähelepanuväärsed puud, kui neid on. Enamasti on aruniidud võsastunud haava ja lepaga ning need on vaja alalt eemaldada, et edaspidi oleks rohumaad võimalik niita või seal karjatada. Taastatud puisniidul loomi ei karjatata, ala hooldatakse nitimisega.

2.5.5.4. Keelatud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on keelatud uue maaparandussüsteemi rajamine. Kaitsealal puuduvad liigniisked alad, mistõttu pole maaparandussüsteemide rajamine vajalik. Keelatud on maavara kaevandamine, mis ohustaks elupaigatüüpide ja kaitsealuste, ohustatud ja haruldaste liikide

säilimist. Puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine on keelatud, sest see vaesestab looduslikku mitmekesisust ja maastikuilmet. Piiranguvööndis on keelatud biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine, välja arvatud haritaval maal ja õuemaal, sest see vaesestab elustiku mitmekesisust ja kahjustab alade looduslikku seisundit. Erisus on tehtud, sest piiranguvööndisse jäävad haritavad põllud ja vanad talukohad. Puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt on keelatud, sest see kahjustab kaitsealuseid taimeliike (nt kaunis kuldking, punane tolmpoa, rohekas õõskeel) ja pinnast. Samas võib kaitseala valitseja anda loa puidu kokku- ja väljaveoks ka külmumata pinnaselt, kui pinnas seda võimaldab.

3. Menetluse kirjeldus

Haavakannu looduskaitseala kaitse-eeskirja avalik väljapanek toimus 23.septembrist 9. oktoobrini 2016. a Keskkonnaameti Rakvere kontoris ning Vinni ja Väike-Maarja Vallavalitsustes. Teade kaitse-eeskirja avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta avaldati 20. septembril 2016. a ajalehtedes Postimees ja Virumaa Teataja. Samasisuline teade avaldati 16. septembril 2016. a väljaandes Ametlikud Teadaanded.

Vastavalt LKS § 9 kohasele kaitse alla võtmise menetlusele saadeti teade kaitsealal paiknevate kinnisasjade omanikele tähitud kirjaga või e-kirjaga. E-kirjad saadeti ka Lääne-Viru Maavalitsusele, Keskkonnainspektsiooni Lääne-Virumaa büroole, Riigimetsa Majandamise Keskusele ning Vinni ja Väike-Maarja Vallavalitsustele. Neile maaomanikele, kellelt ei tulnud tagasisidet teate kättesaamisest, saadeti vastav kiri ka tähitud kirjana paber kandjal. Ühe kirja tagastas Omniva saatjale tähitud kirja hoiutähtaja möödumise tõttu. Seepärast avaldati eramaaomaniku teavitamiseks lisakuulutus 17. novembri 2016. a ajalehes Postimees, milles anti eelnõu täiendus- ja parandusettepanekuteks lisa aega 5. detsembrini 2016. a.

Kaitse-eeskirja avalik arutelu toimus 27. oktoobril 2016. a Keskkonnaameti Rakvere kontori saalis, kus osales koos Keskkonnaameti töötajatega üheksa inimest. Avaliku väljapaneku jooksul esitati ettepanek eelnõujärgse piiri muutmiseks. Ettepanekuga sooviti laiendada kaitseala piire Mütapõllu katastriüksusel. Ettepaneku tegijaks ei olnud maaomanik. Keskkonnaamet ei arvestanud ettepanekuga. Laiendusettepaneku alal asub osaliselt põld, millel pole looduskaitsealast väärtust ja osaliselt puisniit, mis on kuusega kinni kasvamas. Kogu Eestis asub kaitsealadel ligikaudu 4200 ha puisniite, millest hooldatakse vaid umbes 15%. Haavakannu looduskaitsealal on puisniite inventeeritud 270 ha ja neist hooldatakse umbes pooli. Täiendavalt pole otstarbekas puisniite kaitse alla võtta, keskenduma peab juba kaitse all olevate alade taastamisele ja kvaliteetsemale hooldamisele.

Riigimetsa Majandamise Keskus esitas oma 1. septembri 2017. a kirjaga nr 3-6.1/3104 ja 20. novembri 2017. a kirjaga nr 3-6.1/3104 täiendavad ettepanekud laane-, salu- ja soovikumetsade tüübirühmade metsade kaitseks. Ettepanekualade hulgas oli ka projekteeritava Haavakannu looduskaitsealaga piirnev Raeküla looduskaitseala. Ettepanekust lähtuvalt liideti ka projekteeritav Raeküla looduskaitseala Haavakannu looduskaitsealaga.

Pärast 2016. a kaitse-eeskirja eelnõu avalikku väljapanekut muudeti uute asjaolude selgumise tõttu kaitseala välispiiri ja tsoneeringut. Kohalikke omavalitsusi ja kõiki maaomanikke, keda tsoneeringu muudatus puudutas, teavitati kirjalikult.

Täiendava avaliku väljapaneku tulemused lisatakse pärast selle lõppemist.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu koostamisel on arvestatud järgmiste EL õigusaktidega:

1. EÜ Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitsest (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50).
2. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.1.2010, lk 7–25).

EÜ Nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ ehk loodusdirektiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt on nimetatud direktiivi eesmärk looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsmisega kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele EL liikmesriikide territooriumil. Loodusdirektiivi artikli 3 lõigete 1 ja 2 kohaselt loouakse Euroopa ökoloogiline võrgustik Natura 2000, mille loomisse annab oma panuse iga liikmesriik võrdeliselt sellega, millisel määral leidub tema territooriumil loodusdirektiivis nimetatud looduslike elupaigatüüpe ja liikide elupaiku. Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekirj” lisa 1 punkti 2 alapunktiga 41 on Natura 2000 võrgustiku loodusalaks esitatud Haavakannu loodusala, mis hõlmab täielikult Haavakannu looduskaitseala. Seetõttu tuleb Haavakannu looduskaitsealal tegevuste kavandamisel hinnata selle mõju kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade kohta kehtivaid erisusi.

Haavakannu loodusala on kinnitatud Natura 2000 võrgustiku alaks Euroopa Komisjoni 12. novembri 2007. a otsusega 2008/24/EÜ, millega võeti vastavalt nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade esimene ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbri K(2007) 5402 all, ELT L 012, 15.01.2008, lk 118–382). Viimati ajakohastati boreaalse biogeograafilise piirkonna loodusalade nimekirja Euroopa Komisjoni 26. novembri 2015. a rakendusotsusega (EL) 2015/2371, millega võeti vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade loetelu üheksas uuendatud versioon (teatavaks tehtud numbri C(2015) 8214 all, ELT L 338, 23.12.2015, lk 436–676).

Pärast määruse jõustumist tehakse Euroopa Komisjonile ettepanek lisada Haavakannu loodusala eesmärkidesse elupaigatüüp vanad loodusmetsad (9010*) ja kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210*) ning muuta Haavakannu loodusala piire. Loodusala piirid kattuvad Haavakannu looduskaitseala piiridega, millest on välja arvatud Laanemetsa sihtkaitsevöönd. Samuti tehakse ettepanek kustutada loodusala eesmärkidest elupaigatüüp okasmetsad oosidel ja moreenikuhjatiste (sürjametsad – 9060), sest need on algselt ekslikult määratud. Alal puuduvad positiivsed pinnavormid ja ka täiendavad metsainventuurid (2009. ja 2015. a) pole sellist elupaigatüüpi määranud.

Haavakannu loodusalal ei ole registreeritud ühtegi lendorava pesapuud. Leiukoht oli viimati asustatud 1998. aastal. Tegemist on 16 aastat tagasi asustatud leiukohaga, mis asub lähimast asustatud leiukohast 17 km kaugusel, kusjuures vahele jäävad lendoravale sisuliselt läbimatud põllumajandusmaastikud. Ka 2015. aasta kontrolli käigus pesapuud ei tuvastatud ja leiukoht otsustati keskkonnaregistris arhiveerida. Antud piirkonnas on ka lendorava mudeli järgi sobivaid elupaiku vähe, need on väikesed ja killustunud. Keskkonnaministri 14. juuli 2006. a määruse nr 52 „Lendorava püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri” § 2 lõige 2 punkt 8 ja määruse lisas esitatud Linkaevu lendorava püsielupaiga kaart tunnistatakse kehtetuks. Lähtudes lendorava elupaikade ning olemasolevate ja kavandatavate püsielupaikade ekspertiisist (Liisa Rennel, 2014) tehakse ettepanek lendorav Haavakannu loodusala kaitse-eesmärkidest välja arvata.

Haavakannu loodusala piiride muutmisel lisandub loodusala koosseisu Mütapõllu katastriüksus (90002:004:0074) 7,4 ha ulatuses.

Loodusala osakaal suureneb järgmistel katastriüksustel: Lepatriinu (90002:005:0092) 0,2 ha, Marja (90002:005:1560) 0,3 ha, Rauaniidu (90001:003:1600) 0,2 ha, Triigi metskond 10 (92702:003:0220) 14,9 ha, Triigi metskond 156 (92601:001:0035) 0,1 ha.

Loodusala osakaal väheneb järgmistel katastriüksustel: Abrami (90001:003:0190) 0,2 ha, Aruveski (90001:003:0143) 0,8 ha, Haavakannu hoiuala 6 (90001:003:0239) 0,1 ha, Inno (90001:003:2020) 0,2 ha, Kooli (90002:005:0002) 0,2 ha, Kople (90001:003:1020) 0,5 ha, Marise (90002:004:0026) 0,3 ha, Pähklipuu (90002:005:0080) 0,4 ha, Tammelehe (90001:003:0144) 0,1 ha, Triigi metskond 9 (92702:003:0210) 2,6 ha, Tulpase (90001:003:0590) 0,5 ha ja Vainomäe (90001:003:1850) 1,5 ha ulatuses.

Loodusala arvatavate välja järgmistel katastriüksustel: Kõvariku (90001:003:1310) 0,1 ha, Pastvere (90002:005:1300) 0,5 ha, Sarve (90002:005:1481) 0,6 ha, Triigi metsakond 16 (90002:004:0770) 0,2 ha.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Määruse kaitse-eesmärkide täiendamine laanemetsade ning metsa ja poollooduslike koosluste elupaigatüüpidega aitab kaasa väärtuslike metsaelupaikade säilitamisele ja nende soodsa seisundi saavutamisele. Kaitse-eesmärkide täiendamine liikidega aitab hoida looduslikku elurikkust.

Uue kaitse-eeskirja kehtestamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii Euroopa 2020 kui ka Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2020 (KOM(2011)2441), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2020. Kinnitatav õigusakt toetab otseselt nende eesmärkide saavutamist.

Suurem osa Haavakannu looduskaitsealast on hoiualana ja püsielupaikadena juba riikliku kaitse all, mistõttu puudub määruse jõustumisel oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele. See osa metsast, mis varem pole hoiualana või püsielupaigana kaitse all olnud, arvatakse looduskaitsealasse Riigimetsa Majandamise Keskuse ettepanekul. Tegemist on riigimetsamaaga ning see aitab täita Eesti Metsanduse arengukavaga (2011–2020) võetud strateegilist eesmärki, mille järgi peab olema metsade kui elu- ja looduskeskkonna säilimine tagatud.

Planeeringud tuleb kooskõlla viia kehtestatud õigusaktidega. Teadaolevalt ei ole vastuolusid kehtivate planeeringutega. Eelnõu avalikustamise käigus saadeti kohalikele omavalitsustele ja maaomanikele arvamuse avaldamiseks eelnõu materjalid. Looduskaitseaduse § 9 lõike 71 punktide 3 ja 4 järgi on avalikustamise üks eesmärk saada menetlusosalistelt neile teadaolevad andmed, mis on seotud antud eelnõuga.

Vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb määruse jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulude mõningane vähenemine. Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril. Maamaksuseaduse § 4 lõike 1 punkti 1¹ kohaselt kaitsealade sihtkaitsevööndi maalt maamaksu ei maksta ja § 4 lõike 2 kohaselt makstakse looduskaitseaduse §-s 31 sätestatud piiranguvööndi maalt maamaksu 50% maamaksumäärast. Kuna sihtkaitsevööndite pindala suureneb, laekub Vinni vallavalitsusele maamaksu ligikaudu 360 eurot aastas vähem ja Väike-Maarja vallavalitsustele ligikaudu 3200 eurot aastas vähem.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisasja väärtusele vastava tasu eest. Eelnõukohase kaitse-eeskirja alusel arvatakse sihtkaitsevööndisse täiendavalt u 96 ha eramaid. Suurel osal hoiualast sihtkaitsevööndisse tsoneeritaval eramaal on inventeeritud kaitse-eesmärgiks olevad esmatähtsad elupaigatüübid, mistõttu kehtis omandamise kohustus juba varem. Riigile omandamise kohustus lisandub ligikaudu 24 ha-l, mis piirkonna keskmiseid hindasid arvestades toob riigile täiendavaid kulusid umbes 68 500 eurot. Lähtuvalt looduskaitseaduse § 91 lõikest 15 ei omanda riik sellist kinnisasja, mis on omandatud pärast selle kaitse alla võtmist ja mille võõrandamistinging sisaldas informatsiooni kaitstava loodusobjekti kohta. Arvestades seni esitatud maade omandamise taotluste hulka, on huvi maade riigile müümise vastu eeldatavalt tagasihoidlik. Eeltoodut arvestades ei avalda määruse jõustumine olulist mõju juba võetud kohustustele.

Seoses Natura metsa toetuse maksimisega kulud suurenevad, kuna Haavakannu looduskaitsealale tsoneeritakse sihtkaitsevöönd. Hoiualadel makstakse toetust piiranguvööndi summa ulatuses. Varem kaitse all mitte olnud maast arvatakse sihtkaitsevööndisse 0,1 ha erametsa ning piiranguvööndisse 1,6 ha erametsa. Varem hoiuala koosseisu kuulunud maast arvatakse sihtkaitsevööndisse 80 ha erametsa. Hoiualasse kuulunud erametsast arvatakse u 8 ha kaitsealast välja. Natura metsa toetust makstakse Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) ja kaasfinantseeritakse Eesti riigi eelarvest. Toetuse määr Natura 2000 piiranguvööndis asuva ühe hektari metsaala kohta on 60 ja sihtkaitsevööndis 110 eurot aastas. Seega suurenevad kulud Natura metsa toetusele umbes 1400 eurot aastas.

Varem kaitse all mitte olnud maast arvatakse sihtkaitsevööndisse u 697 ha riigimetsa. Varem piiranguvööndisse või hoiuala koosseisu kuulunud maast arvatakse sihtkaitsevööndisse u 471,7 ha riigimetsa. Riigimetsa Majandamise Keskuse arvutuste kohaselt jääb majandusmetsa range kaitse alla võtmisel riigil metsa majandamata jätmisel saamata tulu keskmiselt 156 eurot hektari kohta aastas. Kuna piiranguvööndi ja hoiuala metsade majandamine oli ka varasemalt kitsendatud, oli majanduspiirangutega metsade kavandatav raiemaht ligikaudu 1/10 majandusmetsa lankide keskmisest. Eelnevat arvestades, ulatub iga-aastane saamata jäänud puidutulu täiendavate piirangute seadmisel ligikaudu 116 000 euroni.

Määruse jõustumisel jääb kaitsealaga liidetavale varem kaitse all mitte olnud alale täiendavalt 7,4 ha poollooduslikke kooslusi (5,6 ha aruniit ja 1,8 ha puisniit). Vastavalt põllumajandusministri 8. märtsi 2010. a määrusele nr 19 „Poolloodusliku koosluse hooldamise toetuse saamise nõuded, toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise täpsem kord aastateks 2007–2013” maksab riik Natura aladel poollooduslike koosluste hooldamiseks toetust ühe hektari puisniidu kohta 238,07 eurot aastas ja ühe hektari muu poolloodusliku koosluse kohta 185,98 eurot aastas. Kulud poollooduslike koosluste hooldamise toetusele suurenevad ligikaudu 1500 eurot aastas.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Määruse eelnõu kooskõlastatakse teiste ministriumitega elektroonilise eelnõude infosüsteemi EIS kaudu.